

BOSHLANG'ICH MAKTAB YOSHDAGI BOLALARGA TIL O'RGATISH METODLARI

Feruz *Kucharova Alisher kizi*
ESL Teacher at the University Economics and Pedagogy
e-mail: feruza.kocharova@gmail.com

Abdukarimova Ma'mura Zohidovna
Student at the University Economics and Pedagogy
+998 945979919.
abdukarimovamamura774@gmail.com

Annotasiya: Ushbu maqola boshlang'ich maktab yoshdagi bolalarning samarali ta'lim metodlaridan foydalanish, chet tillarini tezda o'zlashtirib olishlari hamda amalda foydalana olishidir. Xorijiy tillarni yuqori malakali kadrlar orqali o'rganish haqida.

Kalit so'zlar: boshlang'ich, maktab, samarali, ta'lim, chet tillar, o'rgatish, malakali kadrlar o'qiganish, o'rgatish

KIRISH

Bugungi kunda Ingliz tilini o'rganish tez takomillashib bormoqda. Zero dunyoning ilg'or davlatlar qatorida yurtimizda ham ta'lim tizimiga qaratilgan e'tibor tahsinga loyiq. Til o'rganuvchilar ingliz tilini samarali chuqurroq bilish uchun tilni o'qitish bog'cha va boshlang'ich paytidanoq o'rgatib kelinmoqda. Chunki tilni ertachiroq o'rgansa o'zi uchun va yurt uchun nafi tegadi. Alisher Navoiy bobomiz aytganlaridek "Yoshlikda olingan bilim toshga o'yilgan naqsh kabidir", bu jumladan shuni tushunib yetishimiz lozimki, bolalarning xotirasi o'rta yosh o'smirlarinikidan ko'ra tez o'rganib oladi. Chunki bolalarda til o'rganishga bo'lgan moyillik ulardan ko'proq hamda taqlid qilish xususiyati kuchli ekanligikattalarga ko'ra bolalarning vaqti ko'pligi ham buning asosiy sabablaridandir.

Tilni o'rgatishda bola yoshiga mos holda bo'lgan metodlardan to'laqonlicha o'rgatish va amalda ko'proq bolalar bilan ishlash Vazirlar Mahkamasining 2017 yildagi "Talim muassasalarida chet tillarni o'qitishning sifatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi"gi 610 - sonli qarori va uning ijrosi ham bunga misol bo'la oladi. Ish u qarorda ta'lim muassasalarida chet tilini yanada kuchliroq o'qitish va baholashga bo'lgan e'tiborini kuchaytirish yoshlar ongida bilim salohiyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga o'quvchilar o'z bilimlarini oshirish bilan 2018 yil 1 - yanvardan boshlab chet tillini bilish darajasini belgilovchi CEFR imtihonlarini topshirish va sertifikatga ega bo'lish imkoni oldilar. Bu islohot yoshlar chet tiliga bo'lgan qiziqishini oshirdi hamda tilni chuqurroq o'rganishga undadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Bolalar til o'rganishga bo'lgan moyillik ularda taqlid qilish xususiyati kuchliligidandir. Shuningdek e'tiborga olish lozim 5-7 yoshli bolalar ma'lumotlarni ma'nosiga tushunib emas balki ko'rib mexanik tarzda tishlaydi. Bolalar 3 yoshdan boshlab til o'rganishsa, ular uchun bu ancha qulay vaqtdir: bu yoshdagi bolalar xotira va nutq jihatidan ajralib turadi. Bolaning

yoshi qancha kichik bo`lsa, uning so`z boyligi kam hamda talaffuzga bo`lgan ehtiyoj katta bo`ladi.

Bolalarga til o`rgatishning har-xil metodikalari mavjud. Misol qilib aytganda, agarda oddiy kundalik sharoitimizda ko`chada, o`qishda yoki uyda chet tilida muloqot qilsak, bola uchun yaxshi najita beradi deb o`ylaymiz ammo bu ko`proq katta yoshdagi bolalar uchun ancha samarali. Chunki ko`p holatlarda bola bunday vaziyatda bu tilni o`rganishga bo`lgan qiziqishi so`nishi mumkin. Shuning uchun boshlang`ich sinf o`quvchilarga oog`zaki nutq orqali o`rgatishdan ko`ra harakatlar orqali o`rgatish samaliroq. Agar chet tilini o`rgatishning dastlabki qadamida oq bolani zpriqtirib qo`yish va qiziqishini sindirib qo`yish mumkin. Shu sababli kichik yoshdagi bolalarga xorijiy til o`rgatish ancha mushkul va mas`uliyatli Psixologlarning fikricha bolani erta yoshdan gapirishga majbur qilish yoki uni tengdoshlariga qiyoslab rivojlantirishga harakat qilish ko`p hollarda aks ta`sirini beradi va yaxshi bo`lmagan natijalarga olib keladi. Bog`cha va kichik maktab yoshidagi bolalarga chet tilini o`rgatishda psixologo-pedagogik xususiyatlarni, ya`ni ularning qiziquvchanliklarini va serhafsalaliklarini inobatga olish lozim.

Shuningdek, bolalar uzoq muddat davomida o`z diqqatlarini bir turdagi faoliyatga qarata olmasliklarini yodda tutish zarur. Bolalarga ingliz tilini qiziqarli tez o`rgatishichun quyidagi metodlar foydalaniladi:

1. Harflarni birin ketin yodlamay , qo`shiq qilib yodlatish:
2. Aqliy va harakatlar bilan bog`liq bo`lgan o`yinlar
3. Qo`l bilan tegib , o`shlab ko`radigan meva , hayvon , jihozlar orqali ko`rsatib
4. Multfilmlar

Maktabgacha yoshidagi bolalar til ko`nikmalarini rivojlantirish bosqichlari:

- Ta`limni boshlashdan oldin siz ham farzandingiz kabi bu tilga qiziqish
- Til o`rgatish uchun yaxshi kitob topish
- Farzandingiz o`rganayotgan tilga aloqador ertak yoki multfilm tomosha qildirish va manosini tushuntirib berish.
- Bolalar tez charchashadi shuning unchun mashg`ulot jarayoni 30- 40 minutdan oshmasligi
- Dars jarayonida o`yin metodikasidan foydalanish
- Mashg`ulot davomida bolani to`g`ri javobi uchun rag`batlantirib borish
- Mavzuni iloji boricha tik turib emas gilamda bolalar bilan birga o`tirib tushuntirish.

Dunyo olimlari 10 yoshgacha bo`lgan davrda bola chet tilini oson oz`lashtirishishi bo`yicha yakdil fikr bildirishgan. Bu davrda bola tillarni tushunib emas balki mexanik tarzda o`rganadi shuning uchun xorijiy tilni qollanilishi va talaffuzi oson o`zlashtiriladi. Ammo shunday bo`lsada bolaning har qanday tilning tovushlarini taqlid qilish qobiliyati bilan tug`ilshini hisobga olsak bu jarayonni ertaroq boshlash fikridagilar ham ko`pchilikni tashkil qiladi. Inson miyasini o`rganilish bo`yicha olib borilayotgan tadqiqotlar natijasida, chaqaloq tug`ilishidan uch yoshigacha bo`lgan davr bola rivojlanishning eng muhim davri ekanligi isbotlangan. Bola tabiatan juda qiziquvchan bo`ladi va u atrof olamni o`rganish uchun barcha xis tuyg`ularini ishga soladi.

O'yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg'uloti bo'lganligi bois, bolaga atrof olam va undagi barcha zaruriy bilim va ko'nikmalar o'yin vositasida tanishtirib borilsa, ko'nikmalarni o'zlashtirish samaradorligi bir necha barobarga oshadi. O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek, u ruhiy tetiklikni ham shakllantirishga yordam beradi. O'yin bolani o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, atrofdegilar bilan ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko'mak beradi. Shu sababli ota — ona va tarbiyachi murabbiylar bolalarga imkon qadar ko'proq o'yin orqali o'rganishni targ'ib qilishlari kerak. Aynan o'yin orqali bolalar ta'lim oladilar o'z iqtidorlarini kashf etadilar. Yosh bolalar o'zlarining his-tuyg'ulari va harakatlari orqali o'rganishadi, shuning uchun ingliz tilini o'rganish ham ana shu xis tuyg'ular va xatti harakatlar orqali amalga oshirilishi kerak.

Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganishida qiziqarli va muloqot qilishga rag'batlantiruvchi vaziyatlar va faoliyatlarga jalb qilish til ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun juda muhim omil xisoblanadi. Faoliyat maqsadi ingliz tilini o'rgatish bo'lsa-da, u o'yin kabi bolalarni o'ziga jalb qila olishi hamda ushbu mashg'ulotlarga bolalar beixtiyor kirishib ketishi va bolalar xorijiy tilni o'z ona tili kabi tabiiy tarzda o'zlashtirib borishligini ta'minlash ham alohida e'tiborga molik. Boshlang'ich maktab yoshdagi bolalar hali o'yin faoliyatidan chiqmagan bo'lishadi. Shu sababli o'qituvchi o'tadigan mavzusiga qarab o'sha muhitni yaratib bera olsa, bolalar tilni yaxshi o'rganadi. Masalan: mevalar (fruits) mavzusida o'qituvchi dehqon rolidakirib o'quvchilarga mevalarni ko'rsatib, tarqatib uni qizil (red), yashil (green) yoki sariq (yellow) ta'mi (tasty), shirin sho'r shakli esa katta kichikligi haqida ma'lumot beradi va bolalarni esida qoladi. Keyinchalik o'qituvchi bolalardan meva haqida so'raganida faqatgina meva emas uning rangi, shakli tami esiga tushib aytib bera oladi.

Demak bu usuldan foydalanish ma'lumotni uzoq muddat xotirasida saqlaydi. O'quv qurollar orqali o'qituvchilar har xil ko'rgazmali rasmlar, ko'proq amalda qilinga taqdimotlar orqali o'rgatsa ham bo'ladi. Masalan: a4 listga sinf xonasini tasvirlamoqchi bo'lsa har bir jihozni yozish stol (chair), parta (desk), doska (blackboard), bor (mel), kitob (book), ruchka (pen), qalam (pencil), va shu kabilarni yozish qilgan ishlari amaliyotda qo'llanishi bois bolani esda qoladi va ixtiyorsiz tarzda o'rganadi. Multfilmlar ya'ni o'qituvchilar multfimni yoqtirib kirishgan tufayli ularga rol ijro etish (role play) orqali ijro etish orqali ham soz o'rganadi, tilga bo'lgan e'tiborini kuchayadi. Chunki ularda qiziqish tez o'rganib olish faoliyatini tez rivojlanib o'smoqda. Guruh bo'lib ishlash bu faoliyatda bolalarda hamjihatlik tuyg'usi paydo bo'ladi. Bu bilan birga o'quvchilar fikr almashadi.

XULOSA

Shu o'rinda aynan boshlang'ich sinf o'quvchilarga ingliz tilini tez va samarali o'rgatishda yuqoriga keltirilgan tavsiyalar amaliyotda ko'proq foydalanish hamda tinglab tushunish qoidalaridan foydalanilsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Kichik yoshdagi bolalarga til o'rgatish emas, qiziqarli mashg'ulotlar tarzda olib borilishi, o'yinlar guruh bo'lib ishlash, bir necha samarali usullardan foydalanib dars o'tish ularning kelajagi uchun mustahkam poydevori bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Decision PQ-5117-SON of the President of the Republic of Uzbekistan dated May 19, 2022.
2. Law of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated August 29, 1997 No. 465-1 "On Education".
3. Kucharova F.A. Translation of military terms in the English-Uzbek context. Modern journal of social and humanities. Academic journal, VOLUME 7, July-2022 ISSN: 2795-4846, – B.14-18.
4. Kravchenko A., 2010, Native speakers, mother tongues, and other objects of wonder. Language Sciences, 32(6), p. 677-785.
5. Akhmedov O.S. Linguistic analysis and translation problems of tax-customs terms in English and Uzbek: Philol. doctor of science diss. - Tashkent, 2016. – 255 p.
6. Bally Sh. French style. – Moscow, 1961. – 269 p.
7. Mukhamedova L.J. Gallicisms in the military terminology of English and the problems of translating them into Uzbek: Philol. fan. PhD on diss.- Tashkent, 2021. – 172 p.
8. Paluanova H.D. Ecologist terminlarning derivation xususiyatlari. – T.: Fan va technology, 2016. – 152 b.
9. Rasulov I. Lexicon of the Uzbek language during the glorious war years. - Tashkent: Science, 1977. – 149 p.
10. Kucharova F.A. The role of artistic translation and meaningful analysis of military terms in the process of translating English and Uzbek works. Social science and education. E-ISSN 3030-3648. Iyun-2024. 42 b.